

Derleyen TANIL BORA
Taşraya Bakmak

İletişim Yayınları 1077 • Memleket Kitapları 10

ISBN-13: 978-975-05-0325-2

© 2005 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-8. Baskı 2005-2018, İstanbul

9. Baskı 2023, İstanbul

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Nuri Bilge Ceylan

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen TANIL BORA

Taşraya Bakmak

FOTOĞRAFLAR *Nuri Bilge Ceylan*

İÇİNDEKİLER

<i>Sunuş</i>	
TANIL BORA.....	7
<i>Merkez(ler) ve taşra(lar) dönüşürken</i>	
ÖMER LAÇİNER.....	13
<i>Taşralaşan ve taşrasını kaybeden Türkiye</i>	
TANIL BORA.....	37
<i>Memleketin taşra hali</i>	
AHMET TURAN ALKAN.....	67
<i>Taşranın “taşı toprağı altın”da ne vardır?</i>	
MELİH PEKDEMİR.....	77
<i>Taşra karalaması - KÜÇÜK BİR SOSYOLOJİK DENEME</i>	
AHMET ÇİĞDEM.....	101
<i>Kadınlar: Taşranın yurtsuzları</i>	
ARZU ÇUR.....	115

<i>Taşra ve aydınları</i>	
NECATİ MERT	137
<i>Orda bir taşra var uzakta...</i>	
A. ÖMER TÜRKES	157
<i>Şiir taşraya aittir!</i>	
HAYDAR ERGÜLEN	213
<i>Taşranın ve büyük kentın endam aynası: Köy</i>	
FATMA BARBAROSOĞLU	245
<i>Taşranın da ötesinde</i>	
HASAN ALI TOPTAŞ	259
<i>Taşraya içeriden bakmak mümkün müdür?</i>	
ŞÜKRÜ ARGİN	271
<i>Taşraya bahar hiç gelmez mi?</i>	
TUNCAY BIRKAN	297
YAZARLAR HAKKINDA	318

Sunuş

TANIL BORA

Tam on yıl önce, Zeki Coşkun'un *Öteki Sivas*'ının girişinde, Memleket Kitapları dizisine başlarken neler düşündüğümüzü aktaran bir Sunuş yayımlamıştık. O metni uzunca alıntıluyacağım. Hem, onuncu yılında onuncu kitaba ulaşan dizinin bir nevi *manifestosunu* hatırlatmak için... Hem de elinizdeki derleme bir bakıma, bu 'manifesto'nun ruhunun üflendiği bir kitap olduğu için!

Memleket Kitapları dizisinde, “memleket” sözcüğünün birinci karşılığını atıyoruz [yani “Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke”]; daha ziyade ikinci, üçüncü, dördüncü karşılıklara yakın bir anlamın peşindeyiz... [Sözlüğe göre ikinci anlam: “Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, yurt”; üçüncü anlam: “İklim ve üretim bakımından ele alınan bölge”; dördüncü anlam: “Bir ülkede yaşayan bireylerin bütünü.”] “Hemşerim, memleket nere?” sorusuyla ‘yoklanan’ memleketin... Soyut bir tasarım,

bir harita olarak ülkeye nispetle çok somut, gözle görünür, ucu bucağı bilinir, daha 'sahici' bir beşerî coğrafya olarak memleketin... Milli hamâsetin nesnesi olarak değil de insanların hayat tecrübesinin mekânı olarak yerin, yurdun, diyarın...

Zira bu anlamıyla memleket, giderek yoksun kaldığımız bir gerçeklik. "Globalleşme" çağının teknolojisi, dünyanın her köşesini birbirine benzetiyor. Tarihle ve hayatla dolu "memleket"ler, pekâlâ birbirinin yerini tutabilen herhangi birer mekâna, nesnenin uzayda kapladığı yer anlamında "uzam"a dönüşüyor. Medya ve özellikle dünya sathını kendi anlatisının fonu olarak fragmanlaştıran televizyon da, her bir yerin herhangi bir yer ya da daha doğrusu hiçbir yer haline gelmesinde çok etkili bir güç. Globalleşmeyi yakalayan ve medyaya yakalanan her bir yer, birörnek tefriş ediliyor. Bu birörnek vitrinler dışındaki sokaklar, mahalleler, kasabalar, şehirler, kısacası *memleketler* görün-

mez, bilinmez oluyor. Türkiye’de İstanbul başta olmak üzere büyük şehir ve sayfiye yeri dışındaki memleketlerin “görüntüden” çıkması gibi. Çoğunlukla büyük şehir suretinde resmedilen, soyut, ‘genel’ bir Türkiye’nin çeşit çeşit yerlerine-yörelere; ancak seçim gibi vesilelerle veya çok çarpıcı bir olaya sahne olduklarında, uzak diyarlara ait egzotik imajlarla, folklor malzemesi gibi işlenerek bakılıyor. (...)

“Memleket” sözcüğünün, sıcak, gevşek, mütevazı çağrışımları var; milliyetçiliğin insana ülkesini zehir eden fanatizmine ve demagojisine pek alet olmamış bir sözcük. Yaşanan yere ve hayat tecrübesinin paylaşıldığı somut insanlara, hemşerilere duyulan ilgi ve sevgi anlamında “memleket” hassasiyeti; bir uçta taşra bağınazlığı, mutaassıp yerlilik ve milliyetçilik, diğer uçta elitist ve ‘ruhsuz’ bir kozmopolitizm arasında yumuşatıcı, dengeleyici bir bakış ve oluş hali için tutamak sağlayabilir mi? (...)

Memleket ilgisinin, memleketlere ilginin yolu, taşraya çıkıyor. On yıl sonra bugün, taşranın kenara itilişi, görünmezleşmesi büsbütün pekişti. Ki, belki taşra ruhunun, taşra zihniyetinin, taşralılığın her yere yayılması anlamına da geliyordur bu görünmezleşme! Her ne olursa olsun, somut mekânlar olarak *taşraların* ‘görüntüden çıktığı’ kesin.

Memleket Kitapları dizisinde, ‘yiten’ taşralara bakan kitaplar yayımlandık, bundan sonra da yayımlayacağız. Elinizdeki derleme ise, doğrudan doğruya taşrayla meşgul. Taşra gerçeklikleriyle, ondan öte, *taşra mefhumuyla*...

Derlemedeki bazı yazılar, Türkiye’de taşranın politik ve toplumsal gerçekliğini veya onun kimi veçhelerini tarihsel süreç içinde –özellikle son yirmi yılın değişimine odaklanarak– inceliyor. Bazı yazılar ise, dediğim gibi, taşra mefhumuna odaklanıyor.

Bütün yazılarda, taşrayla ilgili kalıplaşmış imgeleri, prototipleri sorgulayan bir bakışı görebiliriz. Sadece taşranın ‘darlık buhranlarını’ değil, taşraya dair nostaljik imgelemi de, taşrayı asûdelik ve saflık haznesi olarak yücelten söylemi de sorgulayan bir bakış... Şükrü Argın’ın Žižek’ten devraldığı kavramla, ‘yamuk bakış’... Her halükârda, taşraya dikkatle ve *rikkatle* bakan yazılar olduğunu söyleyebileceğimizi sanıyorum.

Nuri Bilge Ceylan da filmleriyle bakıyor ‘yiten’ taşraya. Hem taşrada/taşradan yitip gidene, hem kalıcı, ‘evrensel’ olana... Aynı zamanda, –belki de asıl– taşra ile ‘merkezin’/şehrin taşrayla yüzleşme/yüzleşmeme biçimlerine... Onun filmleri bu derlemenin bir ilham kaynağıydı; fotoğraflarıyla bu ilhamı kitaba da taşıdığı için kendisine özel teşekkür borçluyuz.